

Put svih stvari

TAO PRIČE

Preveo

ALEKSANDAR MAĆEŠIĆ

BUKOFAL

TAOISTIČKI SVEŠTENIK

Han, mladić iz jedne stare i ugledne porodice, voleo je društvo. Šu, iz istog sela, uobičajio je da dolazi da pije s njim.

Jednom, kad su bili zajedno, ispred kapije se zaustavio taoistički sveštenik, proseći sa zdelom u ruci. Sluge su stavljale novac i hranu u zdelu; i sveštenik nije uzimao ništa, ali nije hteo ni da ode. Sluge su, iznervirane, ušle u kuću i više nisu obraćale pažnju na njega. Han je tad začuo buku koju je sveštenik pravio bez prestanka lupajući u činiju, pa se raspitao kod slugu; samo što su sluge ućutale sveštenik se i sam pojavi unutra. Han ga pozva da sedne, a sveštenik, podižući ruku u znak pozdrava domaćinu i njegovom gostu, sede.

Pošto su ga malo propitali, doznali su da živi u razrušenom zamku na istočnoj strani sela.

„Kad si se tamo nastanio?“ upita Han. „Ja za to uopšte nisam znao i zato nisam bio baš naročito ućtiv prema tebi.“ Sveštenik odgovori: „Ja sam seljak i tek nedavno sam pristigao, a ovde nemam prijatelja. Kad sam čuo za tvoju bezgraničnu gostoljubivost, pozeleo sam da dođem i pridružim ti se u piću.“ Han naredi da se iznese vino i oni podigoše čaše; sveštenik potegnu dobar gutljaj. Pošto je primetio sveštenikovu prljavu i dronjavu odeću, Šu postade nadmen i neprijatan. Ali

Han se prema njemu odnosio s poštovanjem, kako i dolikuje putujućem neznancu. Pošto je ispio više od dvadeset čaša, sveštenik ih je potom napustio.

Sveštenik otad nije propuštao nijedno okupljanje gostiju. Ako je bilo hrane, jeo je, ako je bilo pića, pio je. Čak se i sam Han donekle umorio od njega. Jednom prilikom, kad su pili, Šu je bio naročito podrugljiv: „Ti si, dobri svešteniče, dugo bio stalan gost; ne bi li jednom mogao da budeš i domaćin?“

Sveštenik se nasmeja i odgovori: „Ja sam gotovo kao tri pusta usta o dva ramena!“

Šu oseti da mu je neprijatno i ne uzvрати na ovo, a sveštenik se nadoveza na svoje reči: „Već neko vreme razmišljam o tome da se sastanemo i da vam priredim skromnu gozbu.“ Potom, pošto su završili s pićem, on im reče ovako: „Sutra u podne biću počastvovan ako me posetite.“

Sutradan dva prijatelja pođoše zajedno, ne verujući u to da sveštenik namerava da im priredi gozbu. Zatekli su ga kako ih čeka na drumu; a onda, pošto su ušli na kapiju i prošli kroz dvorište, pred njima se stvorio prizor od kućica, raštrkanih poput oblaka. Obojica su bili zaprepašćeni, a jedan od njih reče: „Odavno nismo bili ovde; kad je sve ovo podignuto?“

„Samo što je dovršeno“, odazva se sveštenik.

Posle toga ušli su u njegov stan: svečana atmosfera koja je tamo vladala nije mogla da se nađe ni u kućama bogatog sveta. Dva čoveka odjednom su osetila veće poštovanje prema svešteniku. Čim su seli, posluženi su hrana i piće, koje su iznosili naočiti dečaci u izvezenim odorama i crvenim cipelama. Hrana i piće bili su i izvrsni i obilni. Posle večere izneto je retko voće; Han i Šu za većinu nisu ni čuli. Voće je posluženo u

zdelama od kristala i žada: bila su to prava remek-dela od kojih su se presijavali stolovi i ležaljke. Vino je točno u pehare od stakla koji su u obimu merili više od cele stope.

Onda je sveštenik naredio: „Nek dođu sestre Ši!“ Nekoliko trenutaka pošto su se sluge povukle, pojavile su se dve prelepe devojke, jedna visoka i vitka poput vrbe, a druga oniža i, zaista, neobično mlada; i jedna i druga bile u izuzetno zgodne. Sveštenik ih zamoli da im pevaju dok njih trojica piju. Mlađa je zapevala, a starija je pratila na flauti, nežnim i čistim zvucima. Kad se pesma završila, sveštenik je, držeći svoj pehar naopačke, zamolio svoje goste da urade to isto i onda naredio da se donese još vina. Potom je, okrenuvši se devojka, rekao ovako: „Odavno niste plesale, jeste li i dalje tome vične?“ Tad su dečaci raširili ćilim ispred stola i devojke su zaplesale njihove dugačke haljine njihale su se i širile miomiris svuda naokolo, a kad se ples završio, naslonile se na oslikanu pregradu. I jedan i drugi gost nisu ni primetili da su se opili. Ne obazirući se na njih, sveštenik je dovršio svoj pehar, a onda ustao i kazao: „Da li bi vam smetalo da se sami poslužite? Ja idem da se malo odmorim pa ću se vratiti.“ I onda ih je ostavio.

Uz zid sobe koji je gledao na jug, nalazila se ležaljka od sedefa, koje su devojke prekrile izvezenim prekrivačem i pomogle svešteniku da legne. Sveštenik je zatim povukao stariju devojku nadole, da s njim podeli jastuk, a mlađoj naredio da priđe ležaljci i da ga češka. Kad su gosti videli ovo nepristojno ponašanje, Šu viknu: „Svešteniče matori, ne budi tako neuljudan!“ I pođe prema njemu da ga prekine u ovome. Sveštenik se istog časa podiže i nestade.

A onda je Šu, zagledavši se u mlađu devojkicu nadomak ležaljke, iskoristio svoje pijanstvo, odvuкао je do ležaljke na drugom kraju sobe i bez ustezanja je zagrlio. Pošto je bacio pogled na drugu ležaljku i ugledao stariju devojkicu kako spava na izvezenom prekrivaču, okrenuo se Hanu i doviknuo mu: „Kako si tako glup?“

Tad je Han pošao ka ležaljci uza zid na južnoj strani. Prodrmao je devojkicu koja je čvrsto spavala, ali ona se nije ni pomerila. Onda je uzeo u naručje i legao zajedno s njom.

Kad se razdanilo, Han se probudio sasvim trezan. Osetio je nešto ledeno pored sebe. I, gle, opružen na kamenim stepenicama, grlio je dugačku, kamenu ploču. Odmah se okrenuo da vidi gde je Šu i spazio ga kako i dalje spava posred starog urušenog nužnika. Han ga lupnu i ovaj se probudi. Užasnuti, osvrtali su oko sebe a sve što su uspeali da vide bilo je samo nekoliko srušenih kuća i dvorište zaraslo u korov: sve drugo je iščezlo.

SAKUPLJANJE PRILOGA

Bog žaba često koristi čarobnjaka da prenese svoja pro-ročanstva onima koji imaju vere. Ako bi čarobnjak rekao da je Bog zadovoljan, sreći ne bi bilo kraja; ali ako bi rekao da je Bog ljut, žene i deca tužno bi posedali unaokolo i čak ni za jelo ne bi marili...

A u to vreme tu je živio i jedan bogat trgovac po imenu Čou, inače pravi škrtac. Jednom, kad je trebalo obnoviti nešto u hramu Boga rata, i kad su i bogati i siromašni prilagali koliko su mogli, on nije priložio ništa. Malo-pomalo radovi su stali jer nije bilo novca, a starešinstvo više nije znalo šta dalje. Baš u to vreme održavala se svetkovina u čast Boga žaba, i tu se zadesio čarobnjak koji se iznenada prodrao: „General Čou naredio je da se sakupi još priloga. Prinesite knjige.“

Ljudi su vikali, odobravajući, a čarobnjak nastavi: „Ko je već dao prilog oslobođen je novog davanja, ko nije mora da priloži shodno mogućnostima.“

Tad su ljudi počeli da upisuju priloge, a kad je to obavljeno, čarobnjak se zagledao u knjige. Potom je upitao da li je gospodin Čou prisutan, a ovaj, krijući se pozadi u samrtnom strahu da će ga Bog razotkriti, nije imao kud nego da istupi napred.

„Upiši se za sto taila“, reče mu čarobnjak; a kad je Čou počeo da okleva, ovaj razjareno dreknu na njega: „Mogao si da izdvojiš dvesta za svoje lične, bestidne,

potrebe; koliko bi tek mogao da izdvojiš za nešto čestito?“ misleći na skandal čije je posledice Čou izbegao pošto je platio pomenutu sumu. I tako je naš junak pocrveneo i bio prinuđen da upiše sto taila na svoje ime, zbog čega se njegova žena neobično razbesnela. Izjavila je da je čarobnjak prava ništarija i kad god bi ovaj došao po novac, uvek je bio odbijen uz nekakav izgovor.

Nedugo posle toga, Čou se jednog dana spremao da odrema, kad je ispred kuće začuo buku, koja je veoma podsećala na riku vola, a onda primetio ogromnu žabu kako mirno ulazi na kapiju, koja je bila taman tolika da ona može da prođe. Kad je ušlo unutra, stvorenje se, na krajnji užas ukućana, namestilo da spava glave oslonjene na prag. Čou pomisli da je žaba verovatno došla da uzme njegov prilog i pošto je upalio tamjan, zavetovao se da će trideset taila platiti odmah, a ostatak poslati kasnije.

Žaba se, međutim, nije ni mrdnula, a onda je Čou obećao pedeset i tad se žaba malo smanjila; potom, kad je u izgled stavljeno sledećih dvadeset taila smanjila se na četvrtinu merice, a kad je Čou rekao da će odmah platiti ceo iznos, žaba se smanjila na veličinu pesnice i iščezla kroz otvor u zidu. Čou je odmah poslao pedeset taila, na šta su svi ostali zaprepašćeni, ne znajući šta se dogodilo.

Nekoliko dana kasnije čarobnjak je izjavio da Čou i dalje duguje pedeset taila i da mu je bolje da ih pošalje što pre. Onda je Čou poslao još deset taila, nadajući se da je stvar time okončana. Međutim, kad su njegova žena i on jednoga dana seli da večeraju, žaba se ponovo pojavila i sevajući od besa sela na krevet koji je pod njom zaškripao kao da ne može da izdrži težinu. Pošto je stavila glavu na jastuk, žaba je zaspala, a telo

joj se uvećavalo i uvećavalo sve dok nije postala velika kao bik i dok nije ispunila gotovo celu prostoriju, zbog čega je Čou bio primoran da ostatak priloga pošalje bez trunke oklevanja. Međutim, žaba se nije smanjila, malo-pomalo, grupe žabica uskakale su u sobu, svrdlajući kroz zidove, skačući po krevetu, loveći muve iznad ognjišta i crkavajući u tiganjima, sve dok u kući nije postalo neizdrživo.

Prošla su tri dana, a onda je Čou potražio čarobnjaka i pitao ga šta da se čini. Ovaj mu je poručio da može da sredi stvar i počeo od toga da Čou treba da priloži još dvadeset taila. Na to je žaba podigla glavu, a kad je prilog opet povećan pomerila je nogu; kad je dostignut iznos od sto taila, žaba je krenula iz kuće. Ipak, na vratima se zaustavila i legla još jednom, na šta je čarobnjak izjavio da iznos treba platiti odmah. Stoga je Čou odmah isplatio sav novac, a žaba je, pošto se smanjila na svoju uobičajenu veličinu, otišla sa svojom svitom.

Tako su popravke na hramu izvedene do kraja.

O TAOISTIČKOJ KNJIŽEVNOSTI

Tao i zen su me opsedali od mladosti. Nikad neću zaboraviti priču koju sam davno pročitao. To je priča o hodočašćenju do kipa Lau Cua, najglasovitijeg tao-učitelja. Neki mladić odluči da pođe i vidi taj kip, koji se nalazio na vrhu planine, stotinak kilometara udaljene od mladićevog mesta. Mladić je krenuo kad se smrklo i posle nekoliko kilometara shvati da je opasno da ide noću, pa odluči da predahne, skriven uz drum, dok ne svane. Dok je sedeo na nekom kamenu, naiđe starac i započne razgovor s njim. Naposletku starac uveri mladića da idu zajedno do kipa, s tim da je starac obećao da će se odmarati kad god to mladić poželi. Mladić se složi i oni zajedno pođuše putem, i odmarali su se kad god je to mladić poželeo. Najzad stigoše do kipa. Mladićevo srce je damaralo od ushićenja da je ispunio zadatak koji je sebi postavio. Ali, starac ga u taj mah uhvati za rame i jako protrese, govoreći: „Ustaj! Šta ti je sad naspelo da se odmaraš? Putovanje nije završeno sa ovim mestom na koje smo došli. Moraš da nastaviš. Ne postoji ništa što nazivamo cilj, postoji samo put.“

Ta inspirativna priča me je uvek podsećala na neke od zapisa iz ostavštine Franca Kafke koje sam prevodio. I za priču, kad je istinska, nema cilja; ona je uvek samo put. Zato i ja, u svojim pričama, često i besciljno putujem. Inače, kao što sam uvek govorio, pripovedanju sam se učio od dece, ali mogu časno da dodam da sam neprestano gledao da u samo pripovedanje unesem što mogu vi-

še taoističkog duha. Ali, kako bi neki pripovedač pitao, o čemu govorimo kad govorimo o taoističkom duhu?

Da bismo uronili u staru kinesku kulturu, u duh drevne Kine, u njenu umetnost, filozofiju, književnost, morali bismo barem donekle da zaboravimo naše evropske parametre na koje smo stolicima svikavani. Pukim prevođenjem i svođenjem u naš metafizički sistem, gubimo sve bogatstvo stvaralaštva čiji horizonti razumevanja poglavito izmiču zapadnjačkom kreiranju smisla. Zato je jedan od boljih načina da naučimo da na svetu ne postoji samo naš pogled, upravo čitanje ovih priča koje su svojevrsna lekcija o razlikama. Istovremeno, budući samo srce stare kineske književnosti, one nas uvode duboko u nama nepoznate načine razmišljanja i doživljavanja, u drukčije prostore mitova i verovanja, društvenih i kulturnih stavova i postupanja. Utoliko su prilika da se oslobodimo sopstvenih spona i ponešto više saznajući o drugom, saznamo o sebi.

Tokom duge i fascinantne istorije Kine, znatan njen deo je obeležen borbom za prevlast između dva pristupa životu. Prvi, poznat pod imenom konfučijanizam, stavljao je naglasak na razum, tradicionalnu moralnost i strogi poredak. Drugi, taoizam, isticao je intuiciju, mističko poistovećivanje s prirodom i beskonačnost promene. Razumljivo je, otuda, što je prvi svoj izraz pretežno nalazio u filozofiranju i komentarisanju, a drugi u umetnosti, književnosti, poeziji. Sam procvat taoizma i njegove književnosti trajao je bezmalo hiljadu petsto godina, počevši od rođenja Lao Cua (oko 604. godine pre nove ere), koji se smatra ocem taoizma. Iako ne potiče samo od njega, nego je, verovatno, iz pera više autora, Tao Te King je delo koje se može smatrati „biblijom“ taoa. Sjajno izlaganje njegovog učenja potom dugujemo dvojici taoističkih velikana: Lao Cu i Čuang Cu! I njihovi radovi su obeleženi „dubokim uvidom i poetskom imaginacijom“. U tom po-

gledu se ističe izuzetno poznato delo Ji King (Knjiga promena) u kojem se razmatra taoističko načelo „promene“ i suprotstavljenosti „jin–jang“.

Prema mnogim učenjacima Tao je naziv za jednu od najvećih „konceptija ljudskog duha ikad sačinjenu“. Sama reč znači Put. Tim Putem se kreću sve stvari. Njime se može ići jedino ako delujemo i živimo u potpunom skladu sa svetom. Iz tog vidokruga i potiču ove priče, parabole, a čiji izbor, nošen istočnjačkom senzibilnošću, nalazimo u ovoj knjizi. Njihovo središte je naročiti poetski duh dočaravan svojim idejama i vizijama. Iz njih potiče i japanski Zen, kao i induska Vedanta, koncepcije života koje zapadni čovek još nije uspeo da do kraja dosegne. Naravno, ove priče mogu biti čitane bez obzira da li poznajemo ili ne poznajemo taoističku filozofiju i religiju. Ali, poetski duh u nama smesta reaguje na slike koje nam one donose, i tako nas, i da nećemo, upućuju u sopstveni izvor.

Ukratko, ove neodoljive priče, pune neobične intuicije i drukčije mudrosti, proširuju naš um i doprinose našoj kreativnosti. Pomoću njih neće nam biti bliži samo kung fu i karate (koji, uostalom, takođe potiču iz taoističke filozofije) nego i „rituali“ koji istražuju mogućnosti i tokove promena iza krhkih granica razuma, kao i univerzalne sile čija je vizija postojanja neprolazna. Ali, sve vreme, dok čitate, otvorite svoj um izvesnom mističkom humoru i dalekosežnoj ironiji.

Jovica Aćin

SADRŽAJ

PRIČE

Taoistički sveštenik	9
Sakupljanje priloga	13
Krađa breskve	16
Vaskrslo telo	19
Kockareva amajlija	22
Ludi sveštenik	24
Taoistička čuda	26
Spoljašnost	29
Mirisni ogledi	31
Nevidljivi sveštenik	33
Komad Čuang brokata	35
Metempsihoza	44
Starešina i čarobnjak	47
Čou Ko-Čang i njegov duh	53
Alhemičar	55
Vinski insekt	59
Hrabrost na probi	61
Velika proba	63
Osveta magarca	65
Druženje s lisicama	71
Tri vida postojanja	73
Upokojeni sveštenik	77
Starovremski čovek	78

Cvetne nimfe	81
Veren kaluđericom	89
Natovaren leš	96
Natprirodna supruga	97
Princeza jezera Tung-Ting	100
Uživanje u mačevanju i druge priče Čuang-Cua	109
Ju Li Čao Čuan ili Božanska panorama	125

PARABOLE I ANEGDOTE

Čuang Cu	159
Lije Cu	193
Su Tung-Po	197
Huai-Nan Cu	208

IZABRANE PARABOLE

Vrlina blagosti	221
Neki ljudi vole i neprijatne mirise	221
Ptica prema kojoj su se ophodili kao prema čoveku ...	221
Onaj ko je napravio veštački list	222
Biti polutalentovan	222
Dug život	223
Bela čaplja i sova	223
Nepojmljivi strahovi	224
Sveta kornjača	225
Taoistički posvećenik	225
„Preobraćanje“ Lija Linga	226
Postolje za zvono Čuang Cua	227
Jovica Aćin: <i>O taoističkoj književnosti</i>	229